

Trimma mjölkproduktionen! Kombinera djuröga med företaganda Fokusera på korna

Christian Swensson^{1,2} och Agneta Hjellström²

¹Inst. för jordbrukets biosystem och teknologi (JBT), SLU, Alnarp

²Svensk Mjolk

Hur skall mjölkföretagaren tackla framtiden? Skall han öka besättningsstorleken genom att bygga nytt eller skall han sälja mjölkorna och använda stallarna för att föda upp kvigor till sina grannar. Utmaningarna för en framtida svensk (skånsk) mjölkproduktion är många. Mjölköverskottet i Europa är för närvarande cirka 20%, å andra sidan är mjölkproduktionen i Norden i relativt god balans med konsumtionen av mejeriråvaror. Samhället har starka önskemål om ett bevarat öppet odlingslandskap med betande djur – samhällets ”betalning” för detta är olika former av landsbygdsstöd. Helt klart är att mjölkföretagaren kommer att vara mer och mer beroende av att följa med i de snabba förändringarna i omvärlden.

Ett verktyg för mjölkföretagare och rådgivare verksamma inom mjölkproduktionen är att använda sig av modellberäkningar framåt i tiden. I denna studie har vi använt av oss en beräkningsmodell ”Typical”. Modellen beskriver vad som händer 10 år framåt i tiden för ett mjölkföretag och presenterar olika ekonomiska nyckeltal för de olika åren.

Bakgrund

Bakgrunden till detta projekt är att det blivit allt viktigare för svensk mjölkproduktion att kunna hävda sig i en internationell konkurrens. En snabb strukturomvandling pågår inom mjölkproduktionen, både i vår omvärld och i södra Sverige. De senaste åren har även inneburit en rad förändringar i riktning mot en liberaliserad frihandel med mjölkprodukter inom EU och till tredje land (Det globala mjölkspelet, 1996). EU-medlemskapet har inneburit att gränserna för mejeriprodukter från övriga länder är öppna.

Detta gör att de svenska mjölkföretagen utsätts för en hård konkurrens. För den enskilde mjölkföretagaren innebär det att avräkningspriset på mjölken kan pressas nedåt. En viktig frågeställning för mjölkproducenter är att värdera de strategier som de

har och mäta deras konkurrenskraft med och produktionskostnadsnivå med några konkurrentländer. På senare år har ny och befintlig teknik introducerats i landet och brett ut sig bland svenska mjölkföretag. Exempel på detta är kalvamma, djupströvbäddar till mjölkkor, fullfoder och mjölkkningsrobotar. Teknik som inte värderats i ett längre perspektiv med mera fluktuerande prisrelationer.

Mjölkproduktion är en långsiktig verksamhet och kräver stora investeringar. Av denna anledning är det viktigt att välja rätt strategiskt produktionssystem så att den mest lönsamma vägen kan väljas.

Det gäller speciellt mjölkproducenter i skogs- och mellanbygd som ofta står inför stora investeringsbeslut - ofta av karaktären utvidga eller avveckla.

Det är med tanke på denna bakgrund viktigt att undersöka vilka strategier för tillväxt och överlevnad som den enskilde mjölkföretagaren kan ha. Tidigare gick det att kompensera bristfälliga system med bättre skötsel och driftsledning. I och med att arbetstiden är pressad inom mjölkproduktion är det nu betydligt viktigare att välja rätt system och kapacitet från början för att inte behöva kompensera brister med ökad arbetstid - tid som egentligen inte finns.

Material och metod

För den föreliggande studien har en metod med typgårdar använts. Den har utvecklats vid Texas A&M University. Metoden har sedan anpassats till europeiska förhållanden av FAL i Braunschweig, Tyskland (Hemme, 1999). Denna modell har använts i flera liknande studier både i Sverige och utomlands (Nordgren, 2000).

Metoden med typgårdar innebär att man använder realistiska och aktuella data i olika regioner. En *typgård* representerar ett mjölkföretag i en viss region i fråga om storlek, grödor, produktionssystem, arbetsorganisation och teknikknivå. En typgård ska vara specialiserad inom produktionsgrenen mjölk och få huvudparten av intäkterna från mjölk. Typgården byggs upp tillsammans med ca fem mjölkföretagare och en produktionsrådgivare i en s.k. *panelprocess*. Panelprocessen innebär ett antal möten med forskare, rådgivare och lantbrukare för att fastställa storlek och produktionsomfång på typgården och realistiska intäkter och kostnader.

Typgården

Panelen enade sig om följande karaktärsdrag för typgården:

Den skall representera en genomsnittlig gård i Skåne.

Vara belägen i det skånska mjölkbältet (Sjöbo - Hörby- Kristianstad).

Resultatet skall vara något bättre än genomsnittet för mjölkgårdar i området, både vad gäller ekonomiska och biologiska resultat

Drivas av en yngre lantbrukare i form av en enskild firma

Typgården består av 40 hektar, 35 hektar är åker och 5 hektar är naturbete. Kostallet är ett uppbundet kortbåsstall som är renoverat och ombyggt 1978. Där finns det plats för 50 kor + rekrytering. 6 mjölkkningsorgan används vid mjölkningen. Mjölkkvoten är 420 ton, kvotpriset är 60 öre/ kg mjölk. Det har förutsatts att tillskottsmark kostar 55 000 kronor per hektar och att det kostar 2 800 kronor per hektar att arrendera åkermarken, i tabell 1-3 finns typgårdens förutsättningar beskrivna. 3950 timmar behövs för att driva hela gården, 400 timmar av dessa hyrs in per år.

Typgårdens data har framkommit efter diskussion med mjölkföretagarna i panelen. Vissa uppgifter har dessutom kontrollerats med olika rådgivare verksamma i området.

Tabell 1. Typgårdens mjölkproduktion

Mjölkkvot, ton	420
Mjölkleverans, ton	465
Antal kor, st	50
Mjölkkavkastning, kg per ko	9 300
Fetthalt, %	3,8
Proteinhalt, %	3,3
Rekryteringsprocent, %	40
Inkalvningsålder, mån	27

Tabell 2. Typgårdens växtodling

Gröda	Skörd, ton/ha
Vete	7
Korn	5,5
Sockerbetor	42,3
Vall	8,2
Åkerbete	3
Naturbete	1,5

Tabell 3. Typgårdens ekonomiska resultat, startåret, kr.

Resultat före avskrivningar., inklusive räntenetto	604 981
Resultat efter avskrivningar, inklusive räntenetto	432 952
Familjens konsumtion efter skatt	225 000

Val av strategier

Efter man enats om typgårdens förutsättningar diskuterade man hur detta företag skall utvecklas framöver. Det finns naturligtvis en mängd olika alternativ, från avveckling till en kraftig expansion. Paneldeltagarnas framtidstro och olika omvärldsfaktorer, till exempel tillgången på ytterligare areal är naturligtvis avgörande för denna diskussion. Så småningom enades panelen om följande olika strategier;

B Avveckling av mjölkproduktionen, det befintliga kostallet byggs om till en enkel ligghall för 60 platser. Investeringskostnad per plats är 18 000 kr.

C Kall lösdrift med ny ligghall byggs med plats för 75 kor. Den gamla lagården byggs om inrymmer grop, fiskben med en dubbel 10:a. Investeringskostnad per ko cirka 59 000 kronor.

D Ny kall lösdrift byggs med plats för 120 kor. Mjölkgrop, fiskben med dubbel 10:a. Ungdjuren inryms i det gamla kostallen. Investeringskostnad per ko cirka 67 000 kronor.

E Produktionen trimmas. Delar av arbetet i växtodlingen lejs bort för att frigöra timmar till djuren. Det innebär också att en del av maskinparken säljs. Ökas satsning på rådgivning och/eller erfa-grupper. Ökad vidareförädling av växtodlingsprodukter- egen spannmål och majsensilage.

Alla dessa strategier ställdes mot att fortsätta som förut, dvs det är **jämförelsestrategin = A**.

Paneldiskussionen skedde hösten 2003 vilket kan ha påverkat utformningen av framförallt strategi B. På grund av EU:s MTR-diskussion beslöts att avvakta med beräkningarna till konsekvenserna av den nya jordbrukspolitiken blev kända.

Däremot finns det naturligtvis ingen möjlighet att ta med konsekvenserna av ett eventuellt förändrat landsbygdsutvecklingsstöd som aviserats träda i kraft år 2007. Å andra sidan bör det bara ha positiva konsekvenser för en gård i Skånes mellanbygd - lantbruksföretag i denna del av Sverige har inte mycket stöd för närvarande.

Mjölakens avräkningspris för beräkningarna var fastställda till 2,99 kr per kg mjölk år 2002 och 2,56 från och med 2007 till 2011 under förutsättningarna att interventionsprissänkningarna slår igenom med 75%. Dessa antaganden är naturligtvis mycket osäkra.

Resultat

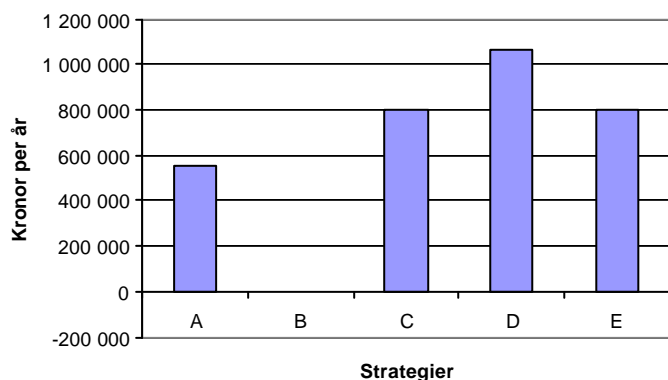
Resultaten för de olika strategierna redovisas per år fram till år 2011 som olika ekonomiska nyckeltal;

- driftsresultatet per år
- resultatet före och efter avskrivningar
- utrymme för privatuttag och investeringar
- löneförmåga
- produktionskostnad per kg mjölk.

Den absolut sämsta strategin alla kategorier är att avveckla mjölkproduktionen och istället satsa på uppfödning av kvigor (B). Investeringen för att bygga om kostallet till en enkel ligghall i denna strategi lönar sig inte.

Det ekonomiska resultatet före och efter avskrivningar visar att en satsning på nybyggnad och ökad besättningsstorlek visserligen förbättrar resultatet före avskrivningar (Fig. 1) men 120-korsalternativet (D) orkar inte bära avskrivningarna (Fig. 2).

Fig 1. Resultat före avskrivningar år 2011 inklusive räntenetto. Strategi B: s resultat är - 483 kronor syns ej i figuren.

Det kan också tolkas så att det vid nybyggnad är viktigt att göra en rimlig investering i det nya stallet. Det får alltså inte vara för dyrt, men samtidigt får man inte spara så mycket på byggkostnaden så att stallets funktion äventyras. Ett billigt bygge får inte innebära

högre arbetskostnader i stallet, t.ex. skrapa gödsel i stallet med traktor istället för mekanisk utgödsling och högre foderkostnader på grund av att man inte har någon möjlighet till foderstyrning i stallet.

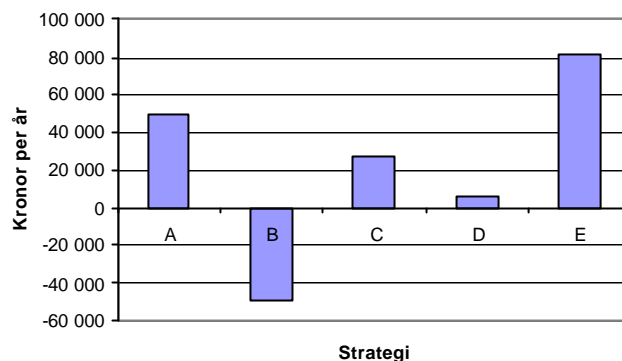

Fig. 2. Resultat efter avskrivningar år 2001.

Av de mjölkproducerande strategierna A, C, D & E har alternativet "trimma produktionen" den lägsta produktionskostnaden per kg mjölk, cirka 2,50 kr. Övriga har en produktionskostnad strax över 3,00 kr/kg mjölk.

Ett intressant mått är "utrymme för privatuttag och investeringar". Analysen visar att det är A, C och E strategierna som klarar detta, dvs. alternativen med måttliga investeringar eller inga investeringar alls.

Vilken löneförmåga har de olika strategierna? I figur 3 framgår att "trimma produktionen"-strategin (E) har den största löneförmågan.

Löneförmåga, kr/tim

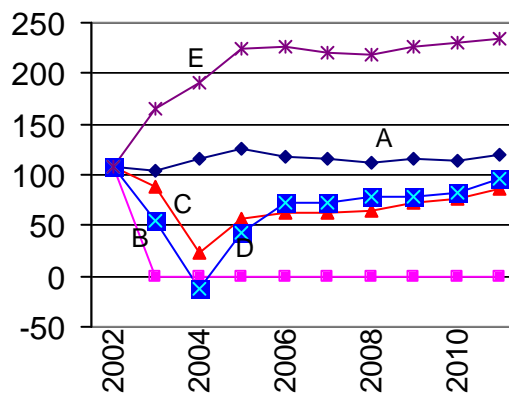

Fig 3. Löneförmåga kr/timme

De viktigaste faktorerna som förklarar framgången med "trimmastrategin E" är att avkastningen är cirka 1000 kg högre år 2011 och inkalvningsåldern sänkts med två månader till 25 månader istället för 27 månader. Nybyggnadsstrategierna C och D löne-

förmåga ökar ganska kraftigt 3- 4 år efter ny-investeringen. Trots allt innebär det att dessa strategier klarar av att betala mer timmar än övriga strategier. Strategi D innebär att 1600 timmar tillkommer i företaget dvs. en extra anställd person. Ytterligare en person i företaget kan innebära att företaget har möjlighet att klara arbetstoppar på ett bättre sätt och att bundenheten minskar. Känslighetsanalysen visar att om investerings-kostnaden per koplats minskar till 50 000 kr per ko för strategi D är denna strategi åtminstone bättre än strategi C.

Diskussion

Beräkningarna i denna undersökningen grundar sig på panelens olika förslag till framtida strategier. Det finns naturligtvis en mängd andra strategier för en mjölkproducent att utveckla gården. Ett exempel som inte är med i studien är till exempel höja intäkterna genom att satsa på ekologisk mjölkproduktion. I en liknande studie utförd på en mjölkgård i Västergötland för några år sedan visade att en övergång till ekologisk mjölkproduktion var det klart mest lönsamma alternativet (Nordgren, 2000). Försäljning av ekologisk mjölk har ökat sedan mitten av nittiotalet, för närvarande ser det ut som kurvan planar ut. För den intresserade lantbrukaren kan det ändå vara värt att föra en diskussion med mejeriet om de är villiga att ta hand om ytterligare ekologisk mjölk. Ett annan strategi som ej finns med i studien är att minska arbetstiden genom att satsa på robotmjölkning. Detta alternativ innebär dock att den eventuellt frigjorda arbetstiden används på något lönsamt sätt. En annan skillnad mot Västgötastudien är att marken är dyrare att köpa eller arrendera i denna studie. Det innebär att priset på mark - arrende eller köp - är mycket avgörande för resultatet.

Enligt beräkningarna är "Trimma strategin" den mest riktiga strategin just nu. Å andra sidan innebär denna strategi att företaget inte utvecklats och att beslutet om utökning har skjutits upp några år. Det bästa är naturligtvis att både samtidigt utöka och trimma produktionen. En kombination av både djuröga och företaganda!

Kanske den viktigaste lärdomen från den här typen av beräkningar är att bara att sätta sig ner och utforma sin

strategi för sin gård innebär att man inte blir ett offer för utvecklingen utan man istället leder utvecklingen. Att inte fatta ett beslut är också en form av beslut.

Slutsatser

Trimma produktion utan att bygga nytt är för närvarande den mest ekonomiskt riktiga strategin enligt beräkningarna

Avveckling av mjölkproduktionen och samtidigt satsa på en utökad kviguppfödning är enligt denna studie ett helt ett helt förkastligt alternativ

Utökning av mjölkproduktionen genom att bygga nytt kan vara riktigt men då får inte bygget kosta mer än cirka 40 000 kronor per koplats

Diskutera ditt företags strategi med din rådgivare och kollegor, syna dina starka och svaga sidor och satsa på dina starka sidor

Referenser

Hemme, T.1999.Ein Konzept zur international vergleichenden Analyse von Politik- und Technikfolgen in der Landwirtschaft . Institute of Farm Economics, Federal Agricultural Research Centre (FAL). Braunschweig.

Nordgren, P. 2000. Ekonomisk värdering av tillväxtstrategier för mjölkföretag. Svensk Mjolk och Agroväst.

Mejerierna, 1996. Det globala mjölkspelet.

Författare

AgrD Christian Swensson är anställd som forskare dels vid JBT och dels vid Svensk Mjolk i Lund. Han träffas på tel. 040- 41 51 06, 046-19 25 78 eller e-mail christian.swensson@jbt.slu.se.

Agneta Hjellström, ekonomagronom, Svensk Mjolk, Stockholm. Hon träffas på telefon 08-79 05 808 eller e-mail agneta.hjellstrom@svenskmiolk.se

Sydsvensk Jordbruksforskning
finansieras via medel från

Information om SSJ finns på hemsidan www-ssj.slu.se
Informationsbladen beställs från Sveriges Lantbruksuniversitet, Inst för jordbrukets biosystem och teknologi,
Box 43, 230 53 Alnarp. Tel.: 040-41 50 98. Fax 040-46 04 21.
ISSN 1401-5803